

Louis Aragon nyílt levele André Bretonhoz

SEPSI ENIKŐ

A süket pillantásának párizsi bemutatójáról

Született 1969-ben Székesfehérváron. Az ELTE magyar–francia szakán végzett 1993-ban. A Sorbonne összehasonlító irodalmi tanszékén és az ELTE-n folytat posztgraduális tanulmányokat. 1995-től az Eötvös József Kollégium tanára.

¹Tanulmányok, esszék, cikkek II., Századvég, 1993, 193, 195, 206.; *Beszélgetések*, 1994, 100.

²A Wilson által 1968-ban Byrd Hoffman School of Byrdsnek elnevezett amatőr színházi társulatért létrehozott alapítvány. A társulat Mrs. Byrd Hoffmanról kapta a nevét, aki fogyatékos gyerekeket gyógyított a tánc, a mozgás segítségével, s aki Wilsont is átsegítette tízenhét éves koráig tartó beszédzavarán.

³Párizsban élő pszichiáter, Pilinszky vendéglátója később maga is játszik amatőrként Wilson társulatában a *The Life and Times of Joseph Stalin* című darabban, s cikket ír a Párizsban maradt volt Wilson-színészek által alakított „Laïla”

Az alábbi levél, melyet az öregedő Aragon *A süket pillantásának* 1971-es párizsi bemutatójáról írt az ekkor már öt éve halott André Bretonnak címezve, Aragon lapjában, a *Lettres Françaises*-ben jelent meg először 1971 júniusában, majd Stefan Brecht közölte *The Theatre of Visions: Robert Wilson* című könyvének (Suhrkamp, 1978) függelékében. Pilinszky többször is utal erre a szövegre,¹ mindannyiszor kiemelve belőle ugyanazt a lelkesedéstől fűtött mondatot: „Soha a földön nem láttam ennél szebbet”. Az elérzékenyülő és az előadástól elkápráztatott Aragon a szürrealista csoporttól való elszakadása után 40 évvel mintegy békejobbát nyújtja Bretonnak a megtörtént „csoda” fényében. Annak ellenére, hogy Pilinszky Aragonnal ellentétben nem a szürrealisták álmának megvalósulását látja az előadásban, szembeötlően hasonló fogalmakkal közelítenek a néma darabhoz: csend, idő, új szépség, álomszerűség.

A levelet különösen fontossá teszi az a sajnálatos tény, hogy *A süket pillantásáról* (*Deafman Glimpse*) nem készült teljes felvétel, a színházi fesztiválokat ekkor még nem rögzítették videóra, s Wilson, a texasi származású rendező, festő, belsőépítész előadásainak (*The King of Spain; The Life and Times of Sigmund Freud* (1969); *Deafman Glimpse* (1970) esetleg a híre juthatott csak el a szakavatottakhoz, a VIII. Nanci Fesztiválon 1971 áprilisában bemutatott *A süket pillantása* volt első európai szereplése. A New York-i Byrd Hoffman Foundation² két jelenet néma felvételét őrzi az iowai egyetemen 1970-ben tartott premierből: a rituális gyilkosságét és az erdei jelenetét. (A „Murder Scene”-nek tíz évvel később Wilson elkészítette a videóváltozatát is. Számára különösen fontos volt ez a jelenet, melyet többször, különféle formában mutattak be. Pilinszky Wilson-élményének is központi magva ez a cselekménysor, mely a későbbiekben szervesen beépül a versek magánmitológiájába.) Wiener Pál³ szóbeli közlése alapján tudjuk, hogy a költő nem a nanci hétórás, hanem a június-júliusi párizsi négyórás előadást látta a Théâtre de la Musique-ben (a régi Gaîté-Lyrique-ben). *A süket pillantásával* egyidőben játszották az Espace Cardin-ben (Théâtre des Ambassadeurs) a *Prologue*-ot, a főelőadás rituális bevezetőjét. Ezt azonban Pilinszky Wiener Pál szerint nem látta, amit az is alátámaszt, hogy